

Г. Є. Павлова,
директор навчально-наукового інституту економіки, доцент,
Дніпропетровський державний аграрний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ

THEORETICAL FOUNDATIONS FOR THE FUNCTIONING OF THE OFFICE OF ECONOMIC
DEVELOPMENT OF THE AGRICULTURAL SECTOR

У статті досліджено невирішені питання стосовно сучасних теоретичних підходів до ефективного функціонування механізму управління економічним розвитком аграрного сектора економіки. Визначено ключові інструменти ефективно функціонуючих підприємств та інтегрованих структур.

The paper investigates unresolved issues concerning modern theoretical approaches to the effective functioning of the management of the economic development of the agricultural sector. The key tools effectively functioning enterprises and integrated structures.

Ключові слова: механізм управління, економічний розвиток, координація, бізнес-ланцюг, економічний результат.

Key words: mechanism of governance, economic development, coordination, business chain, the economic result.

ВСТУП

У процесі становлення теорії економічного розвитку аграрного сектора економіки України були визначені основні методологічні засади формування механізмів управління цим розвитком. Результатом теоретичних узагальнень стала методологія інтегрованого впливу (державного і бізнесового) на розвиток підприємницької діяльності на селі, в основу якої покладені питання удосконалення відносин між виробниками і переробниками сільськогосподарської продукції, формування інфраструктури аграрного бізнесу та відповідальності бізнесу перед соціумом території, на якій відбувається бізнес, живуть працівники підприємств фіскального регулювання економічного розвитку аграрного сектора. Разом з тим, процес реалізації розроблених методологічних засад гальмується невизначеністю методики формування практичних принципів упровадження дієвих механізмів управління економічним розвитком аграрного сектора.

Основи методології формування механізмів управління економічним розвитком вітчизняного аграрного сектора були закладені провідними вітчизняними вченими: П. Т. Саблуком [5, с. 49] (визначення базових засад розвитку сільського господарства в контексті забезпечення економічної стабільності держави), В.В. Юрчишиним [6, с. 7—9] (формування методології системного управління селом), І. В. Прокопою [4, с. 52—53], Ю.Е. Губені (проблеми формування механізмів управління економічним розвитком сільських територій) [3, с. 64—68].

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Теоретичною основою дослідження є фундаментальні положення аграрної економічної науки, розробки науковців із питань еволюції економічної системи, локального і державного регулювання процесу функціонування механізму економічного управління в аграрному секторі.

Рис. 1. Інструменти державного регулювання аграрного сектора

З метою дослідження економічної системи, функціональних зв'язків залежності розвитку сільських територій від ефективності механізму управління в аграрному бізнесі, вивчення негативних структурних впливів у сільському господарстві здійснено за допомогою методу структурно-генетичного аналізу і синтезу; для з'ясування сутності проблем управління розвитком у сільському господарстві використано метод елементарно-теоретичного аналізу і синтезу.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є визначення методологічних пріоритетів формування і використання механізму управління економічним розвитком вітчизняного аграрного сектора, визначення перспектив удосконалення реалізації відповідальності аграрного бізнесу перед соціумом території, на якій відбувається бізнес та живуть працівники підприємств. Об'єкт дослідження — існуючі теоретичні підходи до управління економічним розвитком аграрного сектора України.

Таким чином, у роботі ставиться завдання проаналізувати сучасні теоретичні підходи до ефективного функціонування механізму управління економічним розвитком аграрного сектора економіки та визначити ключові інструменти ефективно функціонуючих підприємств та інтегрованих структур щодо забезпеченості соціальної захищеності сільського населення та розвитку соціально-виробничої інфраструктури сільських територій.

РЕЗУЛЬТАТИ

Система управління економічним розвитком передбачає формування таких механізмів та інструментів, які б могли використати суб'єкти управління для досягнення економічного ефекту розвитку. Аграрний сектор України, як і всі економічні системи, має кінцеву мету свого розвитку — задоволення потреб людей і можливість відтворення добробуту існування його учасників. Засади аналізу розвитку сільських територій, які розроблені вітчизняними науковцями впродовж тривалого часу, розглядались як результат реалізації певних видів економічної діяльності.

Отже, можна вважати, що теоретичні засади формування механізму управління економічним розвитком аграрного сектора тісно переплітаються з економічними інструментами. У цьому випадку суб'єкт управління стає носієм економічної функціональної координації і несе відповідальність за результат власного впливу.

Сільськогосподарське виробництво, з позиції теорії управління, передбачає наявність всіх факторів, які приймають координаційний вплив з боку управлінців — ресурси, капітал, технології, люди, інформація. Виконуючи управлінські функції, керівник координує виконання певної технології, яка своїм результатом (продуктом) забезпечує відтворення бізнесу підприємства.

Виконавці технології — працівники підприємства, які очікують мотивації з боку керівництва. Позитивний мотиваційний ефект підсилюється, якщо працівник може забезпечити власне середовище існування на сільській території.

Отже, ефективні економічні інструменти управління сприяють забезпеченню певного рівня економічного стану сільських територій. Але сучасні умови розвитку сільськогосподарських підприємств, результати їх діяльності (у тому числі і система мотивації праці) свідчать про низький рівень економічного ефекту.

Нині сільське господарство України є малоефективним сектором економіки. Агропромислове виробництво України позначилося докорінною зміною економічних відносин, утвердженням принципово нової економіки. Практично вся продукція сільського господарства виробляється на недержавній основі, сформовано каркас ринкової інфраструктури ринкових інститутів. Водночас, в агропромисловому виробництві поки що не подолано кризових явищ.

Держава, використовуючи сукупність важелів впливу на економіку, може стимулювати або стримувати розвиток певних виробничих відносин, розвивати або гальмувати підприємницьку діяльність, тобто відігравати прогресивну або регресивну роль у розвитку тієї чи іншої економічної системи. У теорії державного

регулювання економіки більшість авторів наголошують на необхідності системного підходу до вибору засобів та методів впливу держави на суб'єктів економічних відносин: "Регулюванню підлягають складні процеси життєдіяльності суспільства, на які нездатні ефективно впливати окремі важелі або будь-які їх вибіркові незбалансовані комбінації. Результативність державного регулювання підвищується, якщо ці важелі застосовуються не випадково чи під тиском груп спеціальних інтересів і кон'юнктури, а системно, виходячи з довгострокових цілей і поточних завдань соціально-економічного розвитку" [2, с. 15].

У економічному словнику А. Азріліяна, під інструментами регулювання розуміють прийоми, що використовуються державою для забезпечення пропорційності в господарстві країни, формування системи соціальних компенсацій (податки, кредит, банківський процент, цінові межі, цільові дотації та інвестиції) [1, с. 311].

На нашу думку, інструменти державного регулювання аграрного сектора можна умовно розділити на дві групи (рис. 1):

1) інструменти для підвищення ефективності аграрного виробництва;

2) інструменти щодо забезпечення соціальної захищеності сільського населення та розвитку соціально-виробничої інфраструктури сільських територій.

Відповідно до цих груп зробимо систематизацію інструментів державного регулювання аграрного сектора:

1) встановлення спеціальних податкових режимів для сільськогосподарських товаровиробників;

2) закупівля, зберігання, переробка та реалізація сільськогосподарської продукції, сировини і продовольства для державних потреб;

3) встановлення мінімальних і максимальних цін на окремі види сільськогосподарської продукції, сировини і продовольства;

4) тарифне і нетарифне регулювання імпорту та експорту сільськогосподарської продукції, сировини і продовольства, підтримка експорту сільськогосподарської продукції, сировини і продовольства;

5) надання субсидій, субвенцій, гарантій і компенсацій сільськогосподарським товаровиробникам та іншим суб'єктам агропродовольчого сектора, інші форми бюджетного фінансування, включаючи субсидії бюджетам суб'єктів Російської Федерації на приведення у нормативний стан сільських доріг із подальшою передачею їх у мережу доріг загального користування;

6) державні інвестиції;

7) технічні регламенти, ліцензії та інші види обмежень;

8) антимонопольне регулювання агропродовольчого комплексу, заходи щодо усунення адміністративних і технічних бар'єрів в агропродовольчому секторі;

9) програми сталого розвитку сільських територій і збереження природних ресурсів;

10) пряме бюджетне фінансування, співфінансування, субсидування кадрового, наукового та інформаційного забезпечення та консультативного обслуговування суб'єктів агропродовольчого сектора;

11) стимулювання науково-технічного прогресу та інноваційної діяльності в агропродовольчому секторі;

12) інші інструменти державного регулювання, передбачені чинним законодавством України.

Видно, що в арсеналі держави є широкий набір засобів і методів регулювання. З усією впевненістю можна лише зробити висновок про те, що державне регулювання аграрного сектора економіки необхідно, і обговорювати варто ступінь державного втручання та методи.

ВИСНОВКИ

Функція державного регулювання аграрного сектора може виконуватися за допомогою різних інструментів, завдання економістів полягає в тому, щоб вибрати оптимальне їх поєднання. У роботі запропоновано умовний поділ інструментів державного регулювання аграрного сектора на інструменти для підвищення ефективності аграрного виробництва та інструменти щодо забезпечення соціальної захищеності сільського населення та розвитку соціально-виробничої інфраструктури сільських територій. Ефективність функціонування механізму управління соціально-економічним розвитком в аграрному секторі залежить від ефективних координацій бізнес-технологій та виконавців з боку керівників.

Таким чином, застосування механізму управління визначається характером регульованих відносин, специфікою об'єктів регулювання, компетенцією суб'єкта регулюючої діяльності, важливістю регульованого питання, співвідношенням між суб'єктом і об'єктом. Але за будь-яких обставин застосування того чи іншого методу має бути продиктоване не суб'єктивним бажанням суб'єкта регулювання, а зумовлене науковими принципами діяльності з регулювання аграрного сектора, передбачатися або дозволятися правовими нормами.

Література:

1. Азрилиян А.Н. Большой экономический словарь: 22000 терминов / Азрилиян А.Н., Азрилиян О.М., Калашникова Е.В.; под ред. А.Н. Азрилияна. — [4-е изд., перераб. и доп.]. — М.: Институт новой экономики, 1999. — 1245 с.

2. Андрусенко Г.О. Основні напрями вдосконалення державного регулювання агробізнесу в регіоні / Г.О. Андрусенко // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. праць. — Х.: Вид-во Хар ПІ УАДУ, 2002. — № 2 (13). — У 2-х ч. — Ч. 1. — С. 18—22.

3. Губені Ю.Е. Розвиток сільських територій: деякі аспекти євро-пейської теорії і практики / Ю.Е. Губені / Економіка України. — 2010. — № 4. — С. 62—70.

4. Прокопа І. В. Сільські території України: дослідження і регулювання розвитку / І.В. Прокопа // Економіка України. — 2007. — № 6. — С. 50—59.

5. Саблук П.Т. Інноваційно-випереджувальна модель якісно нового розвитку агропромислового виробництва / М.В. Зубець, П.Т. Саблук, С.О. Тивончук // Економіка АПК. — 2008. — № 12. — С. 45—53.

6. Юрчишин В.В. Сільський розвиток: основи методології та організації / В.В. Юрчишин, О. Онищенко / Економіка України. — 2006. — № 12. — С. 4—13.

Стаття надійшла до редакції 04.03.2013 р.